

Mbi karakterin popullor në format e mëdha të muzikës vokale dhe instrumentale

Gjon Simoni

Shumë faktorë e bëjnë muzikën tonë një art masiv popullor. Kryesorja është partishmëria e këtij arti, e cila i jep muzikës sonë kuptimin më progresiv, i jep domethënien më të shëndoshë si art që militon në thellimin e botë-kuptimit revolucionar të shoqërisë sonë socialiste. Po të vërejmë rrugën e zhvillimit të muzikës sonë do të shohim se si ajo, si art i realizimit socialist, ka pasqyruar zhvillimin e ndërgjegjes së njerëzve tanë të edukuar nga Partia, duke shprehur eposion e Luftës Nacionalçlirimare, forcën e klasës punëtore, dinamiken e punës, optimizmin e jetës dhe çiltërsinë e ndjenjave proletare. Që nga kantatat dhe oratoriet e para dhe deri tek simfonitë, poemat simfonike apo poemat vokale të ditëve tona, të përshkuara nga partishmëria proletare shohim se si ka ecur, duke u pasqyruar dita - ditës, mendimi i njeriut tonë, i shoqërisë sonë. Sigurisht, kjo rrugë zhvillimi nuk ka qenë e lehtë, ajo ka patur sukseset dhe zigzaket e saj, por krijuesit tanë, duke patur për bazë mësimet jetëdhënëse të Partisë, kanë mundur të krijojnë muzikën tonë instrumentale dhe vokale, e cila tani ka një traditë me vlerë dhe ecën më tej.

«Jeta në vendin tonë është aq e madhe, aq e gjerë, aq e larmishme, aq e bukur dhe aq e hapur sa që po të zhytesh në të, nuk ke si të mos frymëzohesh të shkruash çfarë të duash, romane, poezi, drama, muzikë, komedi etj.», kështu na mëson shoku Enver në fjalën e tij të 20 dhjetorit 1974. Dhe me të vërtetë, edhe në veprat vokale e instrumentale të Koncerteve të Majit 1975, shohim se krijuesit tanë janë frymëzuar me shumë nga jeta jonë. Ata kanë jetuar tërësisht me momentet më të rëndësishme të zhvillimit të shoqërisë sonë në ditët e sotme. Njëkohësisht, me vështrim të qartë kanë ditur të zgjedhin edhe temat nga e kaluara në funksion të edukimit klasor-revolucionar të masave. Ky tipar rrit e forcon karakterin realist e popullor të muzikës sonë, duke patur si objekt pasqyrimi vetë aspektet e jetës, luftës, punës, fitoreve dhe sukseseve të popullit nën-udhëheqjen e Partisë. Prandaj, në mënyrë logjike shohim të pasqyruar në shumë vepra muzikore të formave të mëdha epikën populllore në aspekte të ndryshme të saj. Këtu e dëgjojmë tek simfonitë e Ç. Zadejës, tek rapsoditë e F. Ibrahimit, në veprat e T. Daisë, S. Gjonit, K. Laros e të shumë kompozitorëve të tjerë. Këndi i shikimit i epikës së gjerë populllore është në përmasa të ndryshme, gjithmonë i lidhur me përpjekjet e aspiratat e popullit tonë për liri, deri në elirimin e plotë të tij e në ditët tona. Kjo lidhje logjike dallohet si në poemën vokale «Nënë Shqipëri» të Avni Mulës, ashtu edhe në veprat që cituam më sipër. Baza e materialit tematik, e figurave epike dhe epiko-heroike të veprave tona është marrë në përgjithësi nga këngët epike të fol-

klorit tonë muzikor. Por ka raste kur tema të folklorit, të përpunuar nga kompozitorët tanë, edhe pse lirike në origjinalin folkloristik, kanë marrë formë dhe shprehje të theksuara epike ose epiko-heroike. Është e natyrshme që figurat epike të zënë vend të rëndësishëm në veprat tona vokale dhe instrumentale, sepse vetë populli ynë i ka ushqyer këto ndjenja në shekuj me radhë, është edukuar me to. Prandaj dhe këto tema të shprehura në veprat e kompozitorëve tanë, që u paraqitën edhe në Koncertet e Majit 1975, përfaqësojnë një pjesë të madhe të pasurisë shpirtërore e të botëkuptimit të popullit tonë, të botës së gjerë, të ndjenjave dhe aspiratave të tij. Kjo është një ndër faktorët që e bën muzikën tonë vokale dhe instrumentale të formave të mëdha të bashkëtingëllojë me mendimet dhe ndjenjat e masës së gjerë të dëgjuesve tanë, të pëlqehet nga masat dhe të çmohej nga ato për vlerat ideoartistike e edukative.

Në lidhje të pandërprerë dialektike, dhe shpeshherë i gërshetuar me epikën e lashtë, në veprat tona tingëllon i fuqishëm eposi heroik i Luftës Nacionalçlirimtare. Në epikëndër të përmbajtjes së këtyre veprave qëndron ideja e udhëheqjes së Partisë sonë, e cila edukoi ndjenjat më të mira luftarake të popullit tonë, duke udhëhequr atë në luftë për çlirim dhe në luftë për ndërtimin e socializmit. Kur pohojmë këtë kemi parasysh edhe veprat të krijuara e të ekzekutuara edhe para kësaj dekade. Kështu, p.sh., në veprat e Shpëtim Kushtës «Alarme të përgjakura» dhe në poemën tjetër «Atdheu» vërejmë qartë ideën e fuqishme të luftës së popullit tonë dhe kurorëzimin e fitores nën udhëheqjen e Partisë. Po këtë gjë e vërejmë edhe në veprat e Thoma Gaqit, në poemat simfonike dhe vokalo-simfonike «Borova» e «Marshimi i Brigadës së Parë». Është e natyrshme që eposi i Luftës Nacionalçlirimtare në veprat tona gjendet i zhvilluar dhe në detaje. Brenda këtij eposi shohim të pasqyruar heroizmin e popullit tonë të shprehur me dramaticitet e forcë bindëse. Në to shprehën ndjenjat e respektit për herojtë e luftës të gërshetuara me lirizmin e aspiratave të dëshmorëve tanë për të ardhshmen komuniste, si p.sh. në koncertin për violinë dhe orkestër të Nikolla Zoraqit «Lavdi heronjve» etj.

Në muzikën tonë të formave të mëdha vokale dhe instrumentale pasqyrohen, gjithashtu, në përmasa të gjera dhe ndjenjat, mendimet dhe botëkuptimi i njeriut tonë të ri të edukuar nga Partia. Kjo fuqishë e gjerë dhe e larmishme emocionale, përshkohet në çdo anë nga pastërtia e çiltërsia e mendimit klasor revolucionar, nga fryma e shëndoshë e partishmërisë proletare. Këtu, hovi revolucionar, dinamika e punës, gëzimi e lirika e jetës sonë, problematika e gjithëanshme e saj shprehen të para nga këndi klasor, prandaj ato ja-

në frymëzuese dhe edukuese për masën e gjerë. Tema e punës dëgjohej në disa vepra vokale si në suitën «Vullnetarët» dhe në poemën vokale «Kantatë për dritat» të T. Harapit, apo dhe në vepra të kompozitorëve të tjerë. Por pulsi i jetës sonë, dinamika e saj ka gjetur shprehje edhe në vepra të tjera të shumta instrumentale apo vokale të kësaj dekade. Mjafton të përmendim suitën orkestrale të Ç. Zadejës, suitën festive të N. Zoraqit, vallet simfonike të P. Gacit, pjesën për violinë dhe orkestër «Hov rinor» të T. Daisë, rapsoditë e K. Laros, koncertin për piano të F. Ibrahimit (koha e tretë), dhe koncertin për piano të K. Larës etj.

E gjithë kjo larmi ideoemocionale paraqitet në veprat tona nëpërmjet origjinalitetit krijues dhe stilistik të kompozitorëve tanë, prandaj kategorizimi i sferave emocionale i veprave tona do të ishte i kotë dhe i pamundur. Ky origjinalitet i sigurion muzikës sonë interesin e masës për çdo veper të veçantë, si shprehje e pasurisë shpirtërore të njerëzve tanë. Pikërisht shprehja dhe pasqyrimi me vërtetësi artistike i ndjenjave, mendimeve dhe botëkuptimit që ushqen popullin ynë sot, është arsyeja kryesore që u jep edhe veprave vokale dhe instrumentale të koncerteve të këtij maji karakterin e tyre popullor.

Një tjetër faktor aq i rëndësishëm, sa dhe i domosdoshëm për t'u dhënë veprave tona karakterin popullor dihet se është dhe gjuha muzikore, ose më mirë të themi mjetet shprehëse, me të cilat ndërtohet vepra. «...këto «përpunime» e «kultivime» të jenë kurorë të mbështetura jo vetëm aty-këtu në një akord a motiv në trashëgiminë kombëtare, por të jenë të mbrujtura me baltën e kësaj toke, të jenë të frymëzuara nga krijimtaria, puna e aspiratat e këtij populli dhe atij t'i kushtohen, atij t'i pëlqejnë, atë ta ngrenë pasné. Po u largove nga ky taban, as popullit tënd nuk i snërben, por as popujt e tjerë s'kanë pse të të vlerësojnë, sepse nuk sjell gjë të re në thesarin e përbashkët të kuiturës e të artit përparimtar botëror». Kështu na porosit shoku Enver në fjalën e 20 dhjetorit 1974. Një gjë të tillë e vëmë re vazhdimisht në rrugën e zhvillimit të muzikës sonë. Në ato vepra ku kompozitori është mbështetur në folklorin tonë, e ka zhvilluar atë në baza të drejta, ose ka shfrytëzuar përvojën e krijuesve tanë, vepra ka ecur drejt masës me lehtësi, ka emocionuar dëgjuesin e gjerë. Kurse në ndonjë rast, kur është prirë drejt mekanizmave dhe eksperimenteve teknike formaliste, gjëja për të pasqyruar gjuhën muzikore të veprave të tyre, është shkëputur nga dëgjuesi ynë. Kështu, këto vepra kanë humbur vlerën e tyre, kanë humbur forcën emocionale dhe edukuese. Nuk është e rastit që publiku duartrokiti veprat e Koncer-

teve të Majit si p.sh. poemën e Avni Mulës «Nënë Shqipëri», suitën e Zadejës, trion e Limos Dizdarit e shumë të tjera. Ato jo vetëm bashkëtingëllojnë me mendimin kohor të masës sonë, por e shprehin këtë ide nëpërmjet një gjuhe të qartë kombëtare dhe të thjeshtë për t'u kuptuar. Populli ynë, i zhvilluar në të gjitha drejtimet gjatë 30 vjetëve të pushtetit popullor e do muzikën instrumentale dhe vokale dhe e kupton atë, kur ajo shprehet nëpërmjet gjuhës së tij. Kur themi «gjuhë muzikore shqiptare», kuptojmë jo vetëm atë të bazuar në tema të veçanta të folklorit tonë muzikor të zhvilluara edhe në forma të mëdha si rapsodi, suita e valle simfonike etj, por edhe në bagazhin e pasur të traditës sonë muzikore, e cila ka ecur paralel me zhvillimin dialektik të shoqërisë sonë, duke mos u shkëputur nga tabani i kësaj toke.

Kompozitorët tanë, ashtu si gjithë krijuesit, po venë në jetë me sukses vendimet e plenumit të 4-të, të 5-të dhe të 6-të të Komitetit Qendror të Partisë. Ata po përpunon me të gjitha forcat që muzika jonë, jo vetëm ajo e formave të vogla siç është kënga etj, por edhe muzika instrumentale dhe vokale e formave të mëdha, të jetë sa më demokratike, pra, të jetë sa më e kuptueshme dhe e afërt për masat. Kjo vërehet qartë sidomos në Koncertet e Majit të viteve të fundit (73-74) dhe, sidomos, në ato të këtij viti. Në këto koncerte u vunë re një sërë veprash me vlerë ideore, të cilat janë ndërtuar në forma të qarta dhe të kuptueshme, pa ndërlikime të kota. Baza e qartë tematiko-intonative kombëtare e këtyre veprave zhvillohet në mënyrë të natyrshme, duke iu shmangur mekanizmave teknike si qëllim në vetvete, që kanë si rezultat shkëputjen e dëgjuesit nga ideja e vetë veprës. Ideja e veprave si tek suita e Ç. Zadejës, trioja e L. Dizdarit, rapsoditë e K. Laros, apo dhe në të tjera komunikuan lehtë me publikun, duke na dhënë emocione të shëndosha dhe të vizatuara qartë. Të njëjten gjë mund të themi edhe për variacionet për flaut dhe orkestër të F. Ibrahimit. Kjo ndodhi, sepse në të tilla vepra jo vetëm ideja është e qartë, por ajo depërton menjëherë tek dëgjuesit. Temat janë të bazuara dhe të frymëzuara nga sfera intonativo-emocionale e folklorit tonë, ato krijojnë figura të qarta artistike, duke u zhvilluar në mënyrë logjike të natyrshme dhe duke ruajtur edhe në momentet e zhvillimit të tyre simfonik gjuhën e qartë kombëtare. Këto vepra e kanë për bazë sintaksin e zhvillimit të gjuhës sonë muzikore. Kompozitorët tanë, krahas mbështetjes intonative, po kristalizojnë me sukses dhe ndërtimet e fjalive dhe të periudhave muzikore, nga të cilat dallohen qartë tiparet e gjuhës sonë muzikore, duke ruajtur individualizmin e tyre si krijues.

Një ndër veprat, tek të cilat shohim të realizuara pikënisjet e qarta lidhur me mendimin dhe psikologjinë populllore, është, p.sh., suita për orkestër e Ç. Zadejës, ekzekutuar bukur nga orkesatra simfonike e nxënësve të shkollës së mesme artistike «Jordan Misja». Kjo suita, e përbërë në tri kohë (improvizim në stil popullor, tregim-valle), në çdo tingull të saj ruan me konsquencë zhvillimin e idesë së paraqitur nga temat. Ato janë ndërtuar në mbështetje të folklorit tonë muzikor. Megjithatë autori nuk citon tema të folklorit, në të ndihet me tërë fuqinë

(vijon në f. 11)